

OPAS

KANSALAI SJÄR JESTÖJEN
EETTISEEN HANKINTAAN

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto järjestöjen eettiseen hankintaan	3
2 Kampanja- ja promootiotuotteet	4
2.1 Tekstiilit ja vaatteet	4
2.2 Painotuotteet	6
2.3 Muut kampanjatuotteet	7
3 Catering-palvelut ja elintarvikkeet	8
4 Toimistotarvikkeet	10
5 Elektroniikka	11
6 Palveluntarjoajien taloudellinen vastuullisuus	12
7 Muut hankinnat	13
8 Hankintalain piiriin kuuluvien hankintojen erityispiirteet	14
8.1 Hedelmät – esimerkki sopimusehtojen liitteestä	15
8.2 Kahvi – esimerkki sopimusehtojen liitteestä	15
8.3 Tee – esimerkki sopimusehtojen liitteestä	16
8.4 Kaakao – esimerkki sopimusehtojen liitteestä	16
8.5 Tekstiilit ja vaatteet – esimerkki sopimusehtojen liitteestä	17
9 Esimerkki järjestön eettisestä hankintapolitiikasta	18
10 Esimerkki toimittajille suunnatusta kyselylomakkeesta	19
Liite 1: Eettisen hankinnan sanasto	21
Liite 2: Työelämän keskeiset kansainväliset sopimukset	22

Julkaisun graafinen suunnittelu: Jesse Pasanen

1 JOHDANTO JÄRJESTÖJEN EETTISEEN HANKINTAAN

Finnwatch julkaisi joulukuussa 2011 selvityksen järjestöjen omien hankintojen vastuullisuudesta. Tutkimus paljasti, että vaikka järjestöt ovat kiinnittäneet huomiota hankintojensa alkuperään, ne toimivat jossain määrin hajanaisesti ja ilman vakiintuneita sisäisiä ohjeistoja.

Moni järjestö saa erilaisia valtionavustuksia, joten ne käyttävät usein julkisten hankkijoiden tavoin verovarjoja ostoissaan. Osa järjestöistä on myös suuria, ja erilaisten materiaalihankintojen tekeminen on niiden perustehtävän

ytimessä. Hankintoja saatetaan tehdä monesta maasta, ja niihin käytettävät varat voivat viedä merkittävän osan järjestön budjetista. Kuten kunnallisilla hankkijoilla, myös järjestöillä on vastuu varmistaa, että niiden tekemät ostot kestävät päivänvaloa.

Järjestöjen esimerkki niiden jäsenille, yrityksille, päättäjille ja laajemmalle yleisölle on tärkeä. Eettinen hankinta voi olla myös olennainen osa järjestöjen brändi- ja imagotyötä. Osa järjestöjen hankinnoista on myös niin merkittäviä,

että niillä voidaan katsoa olevan markkinoita muokkaava vaikutus.

Kaikkien järjestöjen tulisi laatia omat hankintoja koskevat kirjalliset ohjeistukset, joissa on huomioitu hankintojen ekologisuus sekä sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys. Tämä Finnwatch ry:n ja Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK:n julkaisema hankintaohjeistus on tarkoitettu helpottamaan järjestöjen omien vastuullisten hankintakäytäntöjen laatimista.

2 KAMPANJA- JA PROMOOTIOTUOTTEET

Useat järjestöt tekevät erilaisiin kampanjoihin ja promootioihin liittyviä tuotehankintoja. Hankintojen kohteena ovat tavallisesti erilaiset kehitysmaista tuotavat pienet tavarat ja tekstiilit, joiden

tuotantoon liittyy usein monimutkaisia ongelmia.

Tässä kappaleessa on esitelty yleisimpien kampanja- ja promootiotuotteiden

kuten tekstiilien, painotuotteiden ja liikelahjojen tavallisimpia ongelmia sekä annettu ohjeita näiden tuotteiden eettiseen hankintaan.

2.1 TEKSTIILIT JA VAATTEET

Puuvillan viljely

Suurimmat puuvillan tuottajamaat ovat Kiina, Intia, Yhdysvallat, Pakistan, Brasilia, Uzbekistan ja Turkki. Noin 100 miljoonaa perhettä maailmassa saa toimeentulonsa puuvillan viljelystä.

Puuvillan viljelyn ongelmat liittyvät puuvillanpoimijoiden työoloihin, viljelijöiden riittämättömiin palkkoihin, voimakkaaseen keinokasteluun sekä runsaaseen lannoitteiden ja torjunta-aineiden käyttöön. Lapsityövoiman käyttö on yleistä puuvillan korjuussa kehitysmaissa.

Puuvillan markkinahinnat heittelevät rajusti ja tuottajahinta on välillä erittäin alhainen. Suurin yksittäinen

syy puuvillan hintojen laskuun ovat Yhdysvalloissa, EU-maissa ja Kiinassa maksetut puuvillan tuotantotuet, joista johtuva ylituotanto vaikuttaa tuottajien saamiin hintoihin muissa maissa.

Tekstiilien ja vaatteiden käsittely

Vaatteiden ja asusteiden tuotantoketju raaka-aineesta valmiiksi tuotteeksi on tavallisesti pitkä ja vaikeasti seurattava. Monesti raaka-aine tuotetaan yhdessä maassa, kangas kudotaan toisessa, leikkaus ja ompelu tehdään kolmannessa tai neljännessä maassa.

Suurin osa Suomen markkinoilla tarjolla olevista vaatteista tulee Aasiasta.

Tällä hetkellä suurin vaatteiden tuoja on Kiina, mutta Bangladesh, Intia ja Kambodza tuottavat myös merkittävän osan länteen tuotavista vaatteista. Tekstiiliteollisuuden työntekijöistä suurin osa on naisia.

Tekstiili- ja vaatetusteollisuudessa työskentelevän työntekijän päivä on usein erittäin raskas. Kehitysmaiden tekstiiliteollisuuden palkat ovat pieniä ja työsuhteet epävarmoja. Työntekijöiden oikeuksia rikotaan, seksuaalinen ahdistelu on yleistä ja palkat eivät riitä elämiseen. Työntekijät saattavat tehdä jopa 18-tuntisia työpäiviä seitsemänä päivänä viikossa. Ammatillinen järjestäytyminen on vaikeaa ja saattaa johtaa työpaikalta erottamiseen.

HUOMIOITAVAA TEKSTILIEN JA VAATTEIDEN HANKINNASSA

- Selvitä, missä tuote on ommeltu ja käsitelty, sekä mistä siihen mahdollisesti käytetty puuvilla on peräisin.
- Vaadi tuotannon eri osa-alueilta sertifiointeja tai muuta todistusta eettisestä tuotannosta. Riittäviä varmistustapoja on puuvillan osalta Reilu kauppa -sertifiointi ja tekstiilin käsittelyn osalta esimerkiksi tuotantolaitoksen SA8000-sertifiointi tai WFTO-jäsenyys.
- Ole tarkkana, jos tekstiili- tai vaatetuottaja vetoaa BSCI-jäsenyyteen vastuullisuutensa takeena. BSCI-jäsenyys ei välttämättä tarkoita, että toimijan kaikki riskimaissa sijaitsevat alihankkijat olisivat käyneet läpi BSCI-auditoinnin. Kysy onko ko. tehdas BSCI-auditoitu ja millä arvosanalla (good, improvement needed, non compliant). Kysy myös maksaako ko. tehdas työntekijöille SA8000-standardin mukaista elämiseen riittävää palkkaa.
- Jos ostat farkkukankaasta valmistettuja käsiteltyjä tekstiileitä, pyydä toimittajalta erillinen vakuutus siitä, että tuotteen viimeistelyssä ei ole käytetty hiekkapuhallusta.

ELÄVÄSTÄ ELÄMÄSTÄ: PRESIDENTTIEHDOKKAIDEN KAMPANJATUOTTEET TUOTIIN RISKIMAISTA

Teollisuusalojen ammattiliitto TEAM selvitti tammikuussa 2012 presidenttiehdokkaiden kampanjatuotteiden kotimaisuutta. Selvityksen mukaan melkein kaikki ehdokkaat olivat tilanneet tai teettäneet osan tuotteistaan niin kutsutuissa riskimaissa. Presidentinvaaleissa tunnetuimmaksi noussut tuote, Paavo Väyrysen Paavo & Vuokko-kampanjamuki, osoittautui TEAMin selvityksessä alkuperältään aasialaiseksi. Väyrysen lisäksi myös Sauli Niinistön, Timo Soinin ja Eva Biaudetin kampanjatuotteiden joukosta löytyi kehitysmaista tulleita tuotteita kuten pinssejä ja suklaata.

2.2 PAINOTUOTTEET

Osa Suomessa ja Euroopassa tehtävästä painatustyöstä on viime vuosina siirtynyt Aasiaan, erityisesti Kiinaan. Halvempien tuotantokustannuksien takia varsinkin erikoispainatuksia tai -kansituksia sisältäviä töitä teetetään paljon Kiinassa.

Painotuotteiden tuotantoon Aasiassa liittyy monia ongelmia. Tehtaiden jätevesien käsittely on usein puutteellista ja haitallisia painatuksessa käytettäviä kemikaaleja päätyy ympäröiviin vesistöihin. Kemiikaalien lisäksi painaminen vaatii myös

paljon työvoimaa, ja Kiinassa ongelmat työntekijöiden oikeuksien toteutumisesa ovat tavallisia. Vuonna 2009 julkaisemassa tutkimuksessaan China Labour Watch raportoi vakavista työturvallisuuden laiminlyönneistä järjestön tutkimissa kiinalaisissa painotaloissa. Tehtaat myös palkkasivat alaikäisiä työntekijöitä, maksoivat elämiseen riittämätöntä palkkaa ja teettivät lainvastaisia ylitöitä.

Painotuotteissa ongelmia on myös käytettävän paperin, painomusteen ja mahdollisten lisäosien kuten

metallikierteiden, koristeiden ym. tuotannossa. Paperin tuotannon ongelmat liittyvät muun muassa ekologisesti kestämättömään metsien hoitoon ja laittomiin hakkuisiin. Painomusteissa taas käytetään usein ympäristölle ja painotaloissa työskenteleville työntekijöille haitallisia ainesosia kuten raskasmetalleja. Erilaisten painotuotteissa käytettävien koristeiden ja muiden lisäosien ongelmat liittyvät niiden tuotannon ja raaka-aineiden jäljitettävyyteen.

HUOMIOITAVAA PAINOTUOTTEIDEN HANKINNASSA

- **Varmista palveluntarjoajalta missä varsinainen painatustyö tullaan tekemään.**
- **Vältä erikoisia painatusratkaisuja kuten metalliosien lisäämistä tai muovipehmustettuja kansia jos et saa toimittajalta tietoa siitä, missä nämä osat on tehty.**
- **Suosi FSC-sertifioitua paperia.**
- **Jos painotyötäsi ollaan tekemässä Kiinassa tai muussa riskimaassa vaadi tiedot tehtaan tarkasta sijainnista. Pyydä myös tietoa siitä, millä tavalla painotalo varmistaa työelämän oikeuksien toteutumisen. Mahdollinen tapa tälle on esimerkiksi tehtaalte myönnetty SA8000-sertifiointi.**

2.3 MUUT KAMPANJATUOTTEET

Järjestöt käyttävät kampanjoissaan ja liikelahjoissaan mitä erilaisempia tuotteita kuten pinssejä, rintamerkkejä, avaimenperiä, avainnauhoja, termosmukeja ja laukkuja. Suurimmasta osasta näistä tuotteista on erittäin vaikeaa jäljittää alkuperäistä

tuotantopaikkaa tai raaka-aineiden lähtömaata. Kampanjatuotteita toimittavat järjestöille räätälöitynä usein suuret tukut, joiden valikoimissa voi olla satoja erilaisia riskimaista tuotuja tuotteita. Tukkukaupat eivät tavallisesti tiedä toimittamiensa tuotteiden

valmistuspaikkaa tai raaka-aineiden lähtömaata. Ongelmia tuotteiden alkuperän selvittämisessä lisää se, että ne ovat usein brändittömiä, jolloin niiden jäljittäminen tietyn yrityksen vastuun piiriin on vaikeaa.

HUOMIOITAVAA KAMPANJATUOTTEIDEN OSTAMISESSA

- **Mieti tarvitaanko tuotetta lainkaan.**
- **Valitse tuotteen toimittajaksi tukku tai muu yritys, joka pystyy tarjoamaan tarkat tiedot tuotteen valmistajasta.**
- **Älä tyydy pelkkään tietoon siitä, missä tuote (esim. rintamerkki) on koottu. Vaadi tietoa myös tuotteen osien alkuperästä. Kysy millä tavalla tuotannon vastuullisuus on varmistettu valmiin tuotteen ja sen osien valmistuksessa.**

3 CATERING-PALVELUT JA ELINTARVIKKEET

Kehitysmaiden maatalouden ongelmat ovat moninaisia. YK:n alainen elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO on arvioinut, että kaikista maailman yli miljardista aliravitusta ihmisestä noin 70–75 prosenttia asuu maaseudulla. Erityisen vaikea tilanne maaseudulla on pienviljelijöillä, joilla on tavallisesti suuria vaikeuksia elättää perheensä tuloilla, joita he saavat viljelemistään tuotteista. Esimerkiksi valtaosa maailman kahvintuotannosta viljellään pientiloilla, joita pyöritetään perheen voimin. Yleensä viljelijät myyvät satonsa vientiin paikallisten välittäjien eli ns. kojoottien kautta, ja viljelijöiden sadostaan saamat korvaukset saattavat jäädä hyvinkin pieniksi.

Myös kehitysmaiden suurmaataloudessa on ongelmia. Työntekijöiden huonot työolot, puutteet palkkauksessa ja järjestäytymisoikeuksissa sekä vakavat ympäristöongelmat ovat arkea monilla suurtiloilla. Järjestöt voivat omilla valinnoillaan vaikuttaa positiivisesti kehitysmaiden maataloustuotannossa mukana olevien tuottajien elinoloihin.

Paitsi hankintojen vaikuttavuudella työntekijöiden työoloihin, järjestöjen ostoilla on merkitystä myös niiden oman imagon ja toiminnan uskottavuuden

ylläpitämisessä, ja järjestöt viestivätkin omilla hankinnoillaan tietoisesti tai tiedostamatta omista arvoistaan. Kampanjatuotteiden ohella elintarvikkeet ja catering-palvelut ovat monelle järjestön jäsenelle tai ulkopuoliselle sidosryhmälle näkyvin osoitus järjestön käytännön valinnoista. Järjestöt kutsuvat toimittajat nauttimaan kahvia ja naposteltavaa erilaisten raporttien, tutkimusten tai tiedotteiden julkaisutilaisuuksiin tai tarjoavat jäsenilleen tapaamisissa tai koulutuksissa virvokkeita. Vaikkapa kehitysmaiden lapsityövoimasta huolestunut järjestö antaa toiminnastaan ristiriitaisen kuvan, jos se ei itse kiinnitä huomiota tarjoustensa eettisyyteen.

Liitä vastuullisuus jo ostosopimukseen

Kehitysmaatuotteiden vastuullisuus kannattaa ottaa huomioon jo catering-, kokous- ja majoituspalveluiden ostosopimuksia solmittaessa. Sopimukseen on mahdollista sisällyttää erityisvaatimuksia kehitysmaista tuotavien tuotteiden alkuperää koskien.

Malli: ”Kaikissa ostosopimuksen piiriin kuuluvissa catering-palveluissa tulee ottaa huomioon tarjottavien

elintarvikkeiden tuotannon vastuullisuus. Yleisimpien kehitysmaista tuotavien tuotteiden kuten kahvin, teen, kaakaon, suklaan, hedelmien tai viinien tulee olla Reilu kauppa -sertifioituja aina silloin kun niitä on tarjolla ostosopimuksen piiriin kuuluvissa tarjoiluissa.”

Vanhoihin sopimustoimittajiin kannattaa ostosopimukseen tehtävistä muutoksista olla yhteydessä jo hyvissä ajoin ennen seuraavaa sopimustoimittajien kilpailutusta. Näin palveluntarjoajat voivat varautua asiakkaan toivomuksiin myös omia tavarantoimittajavalintoja tehdessään.

Hankintalain piiriin kuuluvien ostojen tekemiseen on annettu ohjeita sivulla 14.

Ostosopimuksessa asetettujen sopimusehtojen toteutumista kannattaa seurata aktiivisesti, ja palveluntarjoajilta voi esimerkiksi tiedustella mahdollisuutta saada käyttöön tilastoja sopimuskauden aikana tehdyistä ostoista. Näiden avulla järjestö voi seurata sopimukseen asetettujen erityisehtojen toteutumista sekä myös viestiä hankintojensa positiivisista vaikutuksista jäsenilleen, kumppaneilleen ja muille sidosryhmilleen.

HUOMIOITAVAA CATERING-PALVELUIDEN TAI ELINTARVIKKEIDEN OSTOISSA

- Selvitä, mitkä tarjoiluissa käytettävät elintarvikkeet tuodaan EU-alueen ulkopuolelta. Yleisimpiä tällaisia raaka-aineita ovat esimerkiksi kahvi, tee, kaakao, suklaa, hedelmät, viinit ja riisi.
- Pyydä tavarantoimittajalta tieto kaikkien kehitysmaista tuotavien elintarvikkeiden alkuperästä. Vaadi Reilun kaupan merkkiä kaikilta niiltä tuotteilta, joissa se on mahdollista.
- Sisällytä vaatimus eettisestä tuotannosta catering-, kokous- ja majoituspalveluja koskeviin ostosopimuksiin.

ELÄVÄSTÄ ELÄMÄSTÄ: EETTISYYS EI OIKEUTA YLIHINNOITTELUUN

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL järjesti nuorille tarkoitetun tapahtuman Tampereella 2010. JHL selvitti usean kokous- ja majoituspalveluja tarjoavan yrityksen kahvi- ja teetarjoilujen eettisyyttä ja kertoi avoimesti tämän vaikuttavan palveluntarjoajan valintaan. Tampereella toimivien palveluntarjoajien valikoimissa ei kuitenkaan ollut Reilun kaupan kahvia. JHL:n oma sopimustoimittaja teki tarjouksen Reilun kaupan kahvin käytöstä lisämaksusta 1€/kuppi.

JHL ei suostunut maksamaan pyydettyä kohtuutonta lisähintaa vaan otti yhteyttä sopimustarjoajansa johtoon kertoen hinnoitteluun liittyvästä ihmetyksestään. Kohtuuttoman hinnoittelun välttämiseksi JHL tulee seuraavissa sopimusneuvotteluissaan asettamaan yhdeksi ehdoksi kehitysmaatuotteiden vastuulliset työolot.

4 TOIMISTO-TARVIKKEET

Toimistotarvikkeiden tuotantoon liittyy vastaavia ongelmia kuin kappaleessa 2.3. esiteltyihin kampanjatuotteisiin.

Toimistotarvikkeet ovat kirjava ryhmä mitä erilaisempia tuotteita, joiden osia ja koontia tehdään ympäri maailmaa.

Esimerkiksi mustekynän sisällä oleva mustesäiliö on todennäköisesti tuotettu eri maassa kuin kynää ympäröivä muoviosa. Kuten kampanjatuotteita, myös

toimistotarvikkeita myyvät isot toimistotarviketukut, joilla ei ole suoraa yhteyttä myymänsä tuotteen valmistajaan. Tämä tekee tuotteiden alkuperän selvittämisestä ja tuotannon vastuullisuuden varmistamisesta hankalaa.

Asiakkaiden kasvaneen tietoisuuden myötä toimistotarvikebisnekseen on liitetty entistä enemmän erilaista

vastuullisuuteen ja ekologisuuteen liittyvää markkinointia. Vihertävät toimistotarvikkeet ovat hyvä uutinen, mutta markkinapuheeseen kannattaa silti suhtautua kriittisesti. Kierrätetystä muovista valmistettu mustekynä on silti saatettu valmistaa epäilyttävissä oloissa Aasian hikipajoissa eikä puukoteloon pakattu muistitikku tee varsinaisesta tuotteesta yhtään eettisempää tai ekologisempaa.

HUOMIOITAVAA TOIMISTOTARVIKKEIDEN HANKINNOISSA

- Vähennä toimistotarvikkeiden ostotarvetta kiinnittämällä huomiota työkäytäntöihin. Nimikoikaa esimerkiksi kynät, viivottimet ja nitojat tai kiinnittäkää yhteiset saksat narulla pöytään.
- Kierrättäkää tarpeettomat toimistotarvikkeet kuten mappikotelot ja lokerikot toimiston sisällä.
- Uusia tuotteita ostettaessa vaadi tietoa valmistuspaikasta ja siitä, miten yritys varmistaa tuotannon vastuullisuuden.

5 ELEKTRONIikka

Kulutuselektronikan kuten kännyköiden ja tietokoneiden valmistamiseen tarvitaan useita metalleja joita louhitaan vaarallisissa oloissa. Kongon demokraattisessa tasavallassa, josta merkittävä osa elektronikasta käytävästä tinasta, tantaalista ja volframista on peräisin, osa kaivannaisista myös rahoittaa veristä konfliktia. Useat maan kaivoksista ja kauppareiteistä ovat aseellisten ryhmien hallussa.

Elektroniikkalaitteita kootaan ja niiden komponentteja valmistetaan kurjissa työoloissa esimerkiksi Kiinassa, missä

12-tuntiset työvuorot ja kuuden päivän työviikot ovat tavallisia. Työ- ja ihmisoikeuksia rikotaan tehtaissa yhä valitettavan usein. Valtiollisesta minimipalkasta on tullut useassa maassa tapauksessa peruspalkka, joka ei läheskään aina riitä elämiseen. Tehtaissa käytetään paljon epätyypillisissä työsuhteissa olevia harjoittelijoita, jotka saavat työstään vielä muita työntekijöitä alhaisempaa palkkaa.

Elektroniikkaromu eli e-jäte on maailman nopeimmin kasvava jätelaji. E-jätteen lisääntyminen on suoraan yhteydessä elektroniikkalaitteiden

myynnin kasvuun. Pelkästään vuonna 2010 maailmalla myytiin 1,4 miljardia kännykkää – peräti 19 prosenttia enemmän kuin vuonna 2009. Kulutuselektronikan tuotannossa käytettävät myrkylliset materiaalit koettelevat työntekijöiden terveyttä ja kuormittavat ympäristöä myös laitteiden poistuttua käytöstä. Euroopassa tuotettua e-jätettä viedään laittomasti kehitysmaihin, kuten Ghanaan purettavaksi. Laitteiden kierrätettävyys, uusiokäyttö ja kestävyys vaatisivat yhä paljon kehittämistä.

HUOMIOITAVAA ELEKTRONIIKAN HANKINNASSA

- Eettistä elektroniikkaa ei vielä ole. Pyri käyttämään elektroniikkalaitteet loppuun päivittämällä ohjelmistoja ja käyttämällä laitteita oikein. Poista esimerkiksi kannettavasta tietokoneesta akku silloin kun käytät sitä pitkiä aikoja verkkovirralla.
- Isompia elektroniikkahankintoja tehtäessä voit pyytää yrityksiltä tietoa laitteiden tuotantopaikoista, yrityksen mineraaliosapolitiikasta sekä maksetuista palkoista ja alihankkijoiden työntekijöiden järjestäytymisoikeudesta. Tietojen kysyminen ei johda ostettavien laitteiden vastuullisuuteen mutta välittää tärkeän viestin yritykselle.

6 PALVELUNTARJOAJIEN TALOUDELLINEN VASTUULLISUUS

Monet tavaroiden ja palveluiden tarjoajista toimivat kansainvälisesti tai kuuluvat monikansalliseen yritysryhmään.

Osana palvelun hankintaa järjestön tulisi varmistaa, ettei palveluntarjoaja harjoita kansainvälistä veronkiertoa ja ettei sillä ole verojen välttelyn vuoksi tytäryhtiötä niin sanotuissa veroparatiiseissa tai rahoitussalaisuusvaltioissa.

Taloudellinen vastuu ja veronkierto ovat varsin uusia teemoja yritysvastuukustelussa, eikä niihin liittyen ole toistaiseksi saatavilla selkeitä ja kattavia kriteereitä tai sertifikaatteja. Tämä korostaa järjestön oman aktiivisuuden merkitystä.

Järjestön on syytä tiedustella jokaiselta palveluntarjoajalta, onko sillä toimintaa veroparatiiseissa. Mikäli veroparatiisitytäryhtiötä on, palveluntarjoajan pitäisi pystyä osoittamaan niiden harjoittavan todellista, aitoa liiketoimintaa, eikä toimivan ainoastaan veronvälttelytarkoituksessa, kuten usein on asian laita. (Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi maakohtaisten toimintaraporttien ja tilinpäätöstietojen tarjoamista.) Mikäli palveluntarjoaja ei suostu tällaisen tiedon toimittamiseen tai ei pysty muuten osoittamaan toimivansa veroparatiiseissa muissa kuin veronvälttelytarkoituksessa, järjestön olisi syytä välttää sen palveluita.

Veroparatiiseille ja rahoitussalaisuusvaltioille on erilaisia määritelmiä, jotka poikkeavat jossain määrin toisistaan. Perusteellisin on kansainvälisen Tax Justice Network -asiantuntijaverkoston rahoitussalaisuusindeksissä (<http://www.financialsecrecyindex.com/>) sovellettu määritelmä, joka tarkastelee sekä veroparatiisitoiminnan mittakaavaa että tiedonsalaamiskäytäntöjen läpäisemättömyyttä. Rahoitussalaisuusindeksi sopii hyvin myös järjestöjen veroparatiiseja koskevien hankintaehtojen perusteeksi. Myös esimerkiksi OECD on julkaissut omia veroparatiisilistojaan.

7 MUUT HANKINNAT

Kaikkiin järjestöjen hankintoihin pätevät periaatteessa samat nyrkkisäännöt:

- Selvitä tarvitaanko ostettavaa tuotetta lainkaan.
- Selvitä missä tuote on valmistettu.
- Selvitä missä tuotteen raaka-aineet on valmistettu.
- Selvitä miten tuotetta markkinoiva tai valmistava yritys varmistaa

riskimaista tuotavan tuotteen tai sen raaka-aineiden vastuullisuuden. Vaadi yrityksen oman vakuutuksen tueksi riittäviä puolueettomia varmennuskeinoja

- Varmista, ettei palveluntarjoajalla ole yhteyksiä veroparatiiseihin, ettei se omista finanssiparatiisityrityhtiötä ja ettei se kierrä tai välttele verojen maksua missään toimimaassaan.

Suurissa hankinnoissa, joissa tuotteen eettisyyteen liittyy epäselvyyttä kannattaa käyttää hyödyksi tämän hankintaohjeen liitteenä olevaa toimittajille tarkoitettua kyselylomaketta. (ks. kappale 9.1.).

ASIAKKAALLA ON VAIKUTUSVALTAA MYÖS OSTOSOPIMUSTEN ULKOPUOLELLA

Usein hankintoja tehdessä tulee eteen tilanne, jossa eettisiä tuotteita tarjoava yritys loukkaa jollakin muulla toimintakentällään ihmisoikeuksia tai aiheuttaa taloudellista tai ekologista haittaa. Esimerkiksi vuonna 2010 Nestlé markkinoi Reilu kauppa -sertifioituja tuotteita samalla kun sen Indonesian tehtaalla rikottiin räikeästi järjestäytymisoikeutta.

Tällaisissa tapauksissa järjestöjen kannattaa käyttää vaikutusvaltaansa sopimuskumppaneihin myös muuten kuin ostosopimuksen kohteena olevien tuotteiden tai palveluiden eettisyyttä vaatimalla. Järjestö voi kertoa kannustavansa ostollaan yrityksen vastuullisia pyrkimyksiä, mutta toivovansa samalla, että yritys muuttaa toimintatapojaan ostosopimuksen ulkopuolella olevissa toiminnoissaan.

8 HANKINTALAIN PIIRIIN KUULUVIEN HANKINTOJEN ERITYISPIIRTEET

Tässä kappaleessa on annettu erityisiä ohjeita hankintalain piiriin kuuluvien eettisesti kestävien hankintojen tekemiseen. Julkisia hankintoja koskevan lain (348/2007) mukaan hankintayksiköjen tulee toteuttaa hankinnat lain määrittämällä tavalla. Kansalaisjärjestö on hankintayksikkö, mikäli se saa hankinnan tekemistä varten tukea yli puolet hankinnan arvosta joltain seuraavista:

- valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaiset
- evankelis-luterilainen kirkko ja

- ortodoksinen kirkko ja niiden seurakunnat ja muut viranomaiset
- valtion liikelaitoksista annetun lain mukaiset liikelaitokset
- julkisoikeudelliset laitokset

Järjestöt voivat toteuttaa hankinnan suorahankintana, so. ilman hankintalain mukaista tarjouspyyntöä ja ilmoitusmenettelyä, seuraavissa tapauksissa:

- mikäli kyseessä on palvelu- tai tavarahankinta, jonka veroton arvo on alle 15 000,00 euroa

- mikäli hankinta täyttää ehdot, jotka on määritelty laissa julkisista hankinnoista (348/2007) 27 § ja 28 §

Jos järjestön hankinta on luonteeltaan sellainen, että se tulee toteuttaa hankintalain mukaisella tarjouspyynnöllä, on tässä oppaassa annettu valmiita esimerkkejä eri tuotteita koskevista sopimusehtojen liitteistä. Eettisiä vaatimuksia asetettaessa on tärkeää varmistaa, että vaatimukset ovat hankintalain mukaisesti hankinnan kohteeseen liittyviä ja syrjimättömiä.

SAAKO JULKISISSA HANKINNOISSA VALITA REILUN KAUPAN TUOTTEITA?

Reilun kaupan tuotteita on mahdollista ostaa myös silloin kun hankinta tehdään hankintalain mukaista tarjouspyyntöä käyttäen. Reilun kaupan merkkiä sellaisenaan ei voi vaatia tarjousasiakirjoissa, vaan on viitattava Reilun kaupan kriteereihin tai yleisempiin reilun kaupan periaatteisiin. Reilun kaupan merkin voi kuitenkin antaa tarjoajille yhtenä mahdollisuutena todistaa tarjousasiakirjaan asetettujen kriteerien täyttyminen.

8.1 HEDELMÄT – ESIMERKKI SOPIMUSEHTOJEN LIITTEESTÄ

Vaatimukset

- ILO:n kahdeksan yleissopimusta (numerot 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 ja 182)
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artikla
- tuotantomaan paikallisen lainsäädännön noudattaminen (erityisesti koskien työlainsäädäntöä sekä vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa käsittelevää lainsäädäntöä)

- kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksaminen pientuottajille
- pyrkimys elämiseen riittävään palkkaan plantaaseilla (esim. palkkojen systemaattinen tarkistus kohti kulloinkin kyseessä olevan tuotannonalan keskipalkkaa)

Varmennusmenetelmät:

Reilu kauppa -sertifiointi, Euroopan

parlamentin resoluution A6/0207-2006 mukainen muu reilun kaupan periaatteet täyttävä kaupankäynti (esim. WFTO-jäsenyys) tai muu todistus kriteerien täyttymisestä. Kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksamiseen liittyen vertailuna käytetään Fairtrade Labeling Organizationsin taulukkoa alkutuottajille maksettavista minimihinnoista, <http://www.fairtrade.net/793.html>.

8.2 KAHVI – ESIMERKKI SOPIMUSEHTOJEN LIITTEESTÄ

Vaatimukset

- ILO:n kahdeksan yleissopimusta (numerot 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 ja 182)
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artikla
- tuotantomaan paikallisen lainsäädännön noudattaminen (erityisesti koskien työlainsäädäntöä sekä vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa käsittelevää lainsäädäntöä)

- kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksaminen pientuottajille
- pyrkimys elämiseen riittävään palkkaan plantaaseilla (esim. palkkojen systemaattinen tarkistus kohti kulloinkin kyseessä olevan tuotannonalan keskipalkkaa)

Varmennusmenetelmät:

Reilu kauppa -sertifiointi, parlamentin

resoluution A6/0207-2006 mukainen muu reilun kaupan periaatteet täyttävä kaupankäynti (esim. WFTO-jäsenyys) tai muu todistus kriteerien täyttymisestä. Kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksamiseen liittyen referenssinä käytetään Fairtrade Labeling Organizationsin taulukkoa alkutuottajille maksettavista minimihinnoista, <http://www.fairtrade.net/793.html>.

8.3 TEE – ESIMERKKI SOPIMUSEHTOJEN LIITTEESTÄ

Vaatimukset

- ILO:n kahdeksan yleissopimusta (numerot 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 ja 182)
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artikla
- tuotantomaan paikallisen lainsäädännön noudattaminen (erityisesti koskien työlainsäädäntöä sekä vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa käsittelevää lainsäädäntöä)

- kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksaminen pientuottajille
- erityiset toimenpiteet teeplantaasiin työntekijöiden asumisen parantamiseksi, esim. sosiaalisiin projekteihin tarkoitettua lisää maksamalla

Varmennusmenetelmät:

Reilu kauppa -sertifiointi, parlamentin

resoluution A6/0207-2006 mukainen muu reilun kaupan periaatteet täyttävä kaupankäynti (esim. WFTO-jäsenyys) tai muu todistus kriteerien täyttymisestä. Kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksamiseen liittyen referenssinä käytetään Fairtrade Labelling Organizationsin taulukkoa alkutuottajille maksettavista minimihinnoista, <http://www.fairtrade.net/793.html>.

8.4 KAAKAO – ESIMERKKI SOPIMUSEHTOJEN LIITTEESTÄ

Vaatimukset

- ILO:n kahdeksan yleissopimusta (numerot 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 ja 182)
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artikla
- tuotantomaan paikallisen lainsäädännön noudattaminen (erityisesti koskien työlainsäädäntöä sekä vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa käsittelevää lainsäädäntöä)

- kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksaminen pientuottajille
- erityiset toimenpiteet lapsityövoiman käytön ehkäisemiseksi, esim. sosiaalisiin projekteihin tarkoitettua lisää maksamalla

Varmennusmenetelmät:

Reilu kauppa -sertifiointi, parlamentin resoluution A6/0207-2006 mukainen

muu reilun kaupan periaatteet täyttävä kaupankäynti (esim. WFTO-jäsenyys) tai muu todistus kriteerien täyttymisestä. Kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksamiseen liittyen referenssinä käytetään Fairtrade Labelling Organizationsin taulukkoa alkutuottajille maksettavista minimihinnoista, <http://www.fairtrade.net/793.html>.

8.5 TEKSTIILIT JA VAATTEET – ESIMERKKI SOPIMUSEHTOJEN LIITTEESTÄ

Perustason vaatimukset kaikkien tekstiilien ostamiseen

- ILO:n kahdeksan yleissopimuksen (numerot 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 ja 182) noudattaminen tekstiilin CMT-prosessissa
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artiklan noudattaminen tekstiilin CMT-prosessissa
- tuotantomaan paikallisen lainsäädännön noudattaminen (erityisesti koskien työläinsäädäntöä sekä vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa

- käsittelyä lainsäädäntöä) tekstiilin CMT-prosessissa
- Palkkatasossa on huomioitava työntekijöiden ja heidän perheidensä tarpeet huomioon ottaen maan yleinen palkkataso, elinkustannukset, sosiaaliturvaetuudet ja muiden sosiaaliryhmien suhteellinen elintaso. (ILO:n sopimus 131)
- manuaalinen hiekkapuhallus on kielletty tekstiilin viimeistysmenetelmänä

Varmennusmenetelmät:

tuotantolaitoksen SA8000-sertifiointi, tuotteita teettävän yrityksen Fair Wear Foundationin jäsenyys, tuotteita teettävän yrityksen Ethical Trading Initiativen jäsenyys, tuotteita teettävän yrityksen Fair Labor Associationin jäsenyys, tuotantolaitoksen WFTO:n jäsenyys tai muu muu todistus kriteerien täyttymisestä.

Edistyneemmät vaatimukset puuvillatekstiilien ostamiseen

- ILO:n kahdeksan yleissopimuksen (numerot 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 ja 182) noudattaminen tekstiilin CMT-prosessissa ja puuvillan viljelyssä.
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artiklan noudattaminen tekstiilin CMT-prosessissa ja puuvillan viljelyssä.
- tuotantomaan paikallisen lainsäädännön noudattaminen (erityisesti koskien työläinsäädäntöä sekä vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa käsittelevää lainsäädäntöä) tekstiilin CMT-prosessissa ja puuvillan viljelyssä.
- Palkkatasossa on huomioitava työntekijöiden ja heidän perheidensä

- tarpeet ottaen huomioon maan yleinen palkkataso, elinkustannukset, sosiaaliturvaetuudet ja muiden sosiaaliryhmien suhteellinen elintaso. (ILO:n sopimus 131)
- manuaalinen hiekkapuhallus on kielletty tekstiilin viimeistysmenetelmänä
- puuvillantuottajille maksetaan kestävän tuotannon kustannukset kattavaa hintaa

Varmennusmenetelmät:

tuotantolaitoksen SA8000-sertifiointi, tuotteita teettävän yrityksen Fair Wear Foundationin jäsenyys, tuotteita teettävän yrityksen Ethical Trading Initiativen jäsenyys, tuotteita teettävän

yrityksen Fair Labor Associationin jäsenyys, tuotantolaitoksen WFTO:n jäsenyys tai muu muu todistus kriteerien täyttymisestä. Puuvillantuotannon osalta varmennusmenetelmänä voidaan käyttää Reilu kauppa -sertifiointia, parlamentin resoluution A6/0207-2006 mukaista muuta reilun kaupan periaatteet täyttävää kaupankäyntiä (esim. WFTO-jäsenyys) tai muuta todistusta kriteerien täyttymisestä. Kestävän tuotannon kustannukset takaavan tuotantohinnan maksamiseen liittyen referenssinä käytetään Fairtrade Labelling Organizationsin taulukkoa alkutuottajille maksettavista minimihinnoista, <http://www.fairtrade.net/793.html>.

9

ESIMERKKI JÄRJESTÖN EETTISESTÄ HANKINTA-POLITIIKASTA

Tässä kappaleessa esitellään valmis esimerkkiteksti, jonka hyväksymällä järjestön päättävä elin voi tehdä periaatepäätöksen vastuullisista hankinnoista. Periaatepäätös antaa hankinnoista käytännössä vastaavalle työntekijälle mahdollisuuden toteuttaa vastuullista hankintaa.

Esimerkki järjestön vastuullisia hankintoja koskevasta periaatepäätöksestä:

[Järjestö] hankkii tuotteita ja palveluja, jotka on valmistettu vastuullisesti sosiaaliset ja ekologiset näkökohdat huomioon ottaen. Vastuullisen hankinnan myötä [järjestö] on tiedostava ja vastuunsa tunteva markkinatoimija, joka kantaa omalta osaltaan vastuuta työntekijöiden perusoikeuksien, ihmisoikeuksien ja ekologisesti kestävä tuotannon toteutumisesta [järjestön] käyttämien tuotteiden ja palveluiden toimitusketjuissa. Näyttämällä hyvää esimerkkiä myös käytännössä [järjestö] pyrkii saamaan toimillaan aikaan myönteisiä vaikutuksia niin sisäisesti kuin ulkoisesti sekä kannustamaan muita organisaatioita ryhtymään sosiaalisesti ja ekologisesti vastuulliseen toimintaan. Sosiaalisten ja ekologisten vaatimusten toteutumista seurataan johdonmukaisesti toivottujen vaikutusten aikaansaamiseksi. Vastuullisten hankintojen tekemiselle varataan myös riittävät resurssit sekä osoitetaan tarpeen mukaan koulutusta hankintoja vastaavalle henkilökunnalle.

[Järjestön] toimittajan on kunnioitettava toiminnassaan ihmisoikeuksia alla määritellyllä tavalla.

- ILO:n yleissopimukset pakkotyöstä, lapsityöstä, syrjinnästä sekä järjestäytymisvapaudesta ja järjestäytymisoikeudesta (numerot 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 ja 182)
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artikla
- valmistusmaan työsuojelulainsäädäntö
- valmistusmaan voimassa oleva työlainsäädäntö, mukaan lukien vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa koskeva lainsäädäntö.
- Lisäksi toimittajan tulee pyrkiä omassa tuotantoketjussaan ja alihankkijoidensa tuotannossa kohti elämiseen riittävää palkka (engl. 'living wage').

Esimerkkejä varmennusmenetelmiksi:

- kansainvälisen standardin mukainen sertifiikaatti (jos olemassa). Tällaisia ovat esimerkiksi Reilu kauppa tai SA8000.
- ulkopuolisen, riippumattoman kolmannen osapuolen suorittama tarkastus
- muu asiakirja, joka vahvistaa vaatimustenmukaisuuden.

10

ESIMERKKI TOIMITTAJILLE SUUNNATUSTA KYSELYLOMAKKEESTA

Isoissa hankinnoissa, joissa ostetaan tuotteita, joille ei ole olemassa yksiselitteistä sertifiointia tai muuta taetta vastuullisuudesta, voidaan käyttää tässä kappaleessa esitettävää toimittajille suunnattua kyselylomaketta. Kattavan lomakkeen avulla järjestö voi saada tietoa tarjoaksi pyrkivän yrityksen yritysvastuuprosesseista sekä olemassa olevista käytännöistä tuotannon vastuullisuuden varmistamiseksi.

Kyselylomake toimittajalle

[Järjestölle] on tärkeää, että sen ostamissa tavaroissa ja palveluissa otetaan huomioon sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys. Haluamme selvittää, miten toimittajamme työskentelevät sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen vastuun parissa ja kehittävät vastuullisuuteen tähtäävää toimintaansa. Tämän kyselylomakkeen kysymyksillä kartoitetaan yrityksenne ja sen toimittajien työskentelyä vastuullisuuden varmistamiseksi toimitusketjussa.

Yritys:

Osoite:

Yhteyshenkilö:

Puhelinnumero ja sähköpostiosoite:

Kysymykset koskevat tarjouksen kohteena olevia tuotteita huolimatta siitä, valmistetaanko tuotteet toimittajan tiloissa vai alihankkijan tiloissa.

1. Onko yrityksessä johtotason henkilöä, joka vastaa eettisten ja sosiaalisten vaatimusten noudattamisesta?

Jos on, ilmoittakaa vastuuhenkilön nimi, asema ja yhteystiedot.

2. Tiedetäänkö yrityksessä sopimuksen yhteydessä toimitettavien tuotteiden valmistuspaikka ja niiden raaka-aineiden alkuperä?

Jos tiedetään, toimittakaa selonteko toimitusketjusta ja ilmoittakaa tuotteiden valmistusmaa ja -paikkakunta.

3. Oletteko laatineet riskiarvion toimitusketjussa mahdollisesti esiintyvistä ongelmista, jotka liittyvät ostajan eettisten vaatimusten noudattamiseen?

Jos olette, kertokaa tarkemmin, erityisesti riskien minimoimiseen tähtäävistä toimista (toimittakaa asiakirjat, joista tämä käy ilmi).

4. Asetatteko toimittajillenne tuotantoa koskevia sosiaalisia/eettisiä vaatimuksia (menettelysäännöissä tai vastaavissa ohjeissa)? Miten näiden vaatimusten toteuttaminen todennetaan?

Jos asetatte, toimittakaa aiheeseen liittyvät asiakirjat.

5. Oletteko sisällyttäneet sosiaaliset/eettiset vaatimukset toimittajien kanssa solmittaviin sopimuksiin?

6. Oletteko tehneet auditointeja tai muulla tavoin tarkastaneet, noudattavatko toimittajanne sosiaalisia vaatimuksia? Vaaditteko alihankkijaltanne ulkopuolista sertifiointia?

Jos olette, ilmoittakaa tarkastettujen toimittajien prosenttiosuus kaikista toimittajista, jotka toimittavat tuotteita sopimuksen yhteydessä, sekä tarkastusten ajankohta. Toimittakaa asiakirjat, joista tämä käy ilmi (esim. sosiaalista vastuuta koskeva tarkastuspöytäkirja).

Jos on, kertokaa tarkemmin.

7. Onko tuotantolaitoksen työntekijöillä mahdollisuus liittyä ammattiliittoon?

Jos on, ilmoittakaa alalla toimivan ammattiliiton nimi.

8. Onko yritys itse muuttanut toimintamallejaan, jotta toimittajien olisi helpompi noudattaa sosiaalisia/eettisiä vaatimuksia?

Jos on, millä tavalla? (toimittakaa asiakirjat, joista tämä käy ilmi)

9. Onko yrityksellänne tytäryhtiöitä veroparatiiseissa tai muita yhteyksiä yhteyksiä niin sanottuihin finanssisalaisuusvaltioihin? Jos on, mikä on tämän toiminnan tarkoitus?

Muita huomautuksia

Edellä olevat tiedot oikeaksi todistaa

.....
Toimittajan edustaja

.....
Asema

.....
Nimen selvennys

.....
Päiväys

Liite 1: Eettisen hankinnan sanasto

BSCI

Business Social Compliance Initiative BSCI on yritysvetoinen vastuuverkosto, joka ylläpitää tietokantaa BSCI-auditoiduista tavarantoimittajista ja edistää yritysten alihankintaketjun vastuullisuutta riskimaissa. BSCI:n laatima Code of Conduct perustuu kansainvälisen työjärjestön ILO:n perussopimukseen, YK:n ihmisoikeusjulistukseen, OECD:n yritysvastuuohjeistoon sekä YK:n Global Compact -periaatteisiin.

Lisätietoa: <http://www.bsci-intl.org/>

Cut, Make and Trim, CMT

CMT, eli Cut, make and trim -vaihe sisältää mm. kankaan käsittelyn, tekstiilin tai vaatteen ompelun ja viimeistelyn.

Fair Labor Association

Fair Labor Association FLA on yhdysvaltalainen kansalaisjärjestö, joka pyrkii edistämään työläisten oikeuksia kaikkialla maailmassa. Järjestön johto koostuu yliopistojen, kansalaisjärjestöjen ja yritysten edustajista. Toteuttaa pistokokeita jäsenyritystensä tehtaille ja julkistaa löydönsä tulokset.

Lisätietoa: www.fairlabor.org

Fairtrade Labelling

Organizations International

Reilun kaupan kansainvälinen kattoorganisaatio. Ks. kohta Reilu kauppa.

Fair Wear Foundation

Fair Wear Foundation FWF on eurooppalaisten vaatealan ammattiliittojen ja yritysten yhteisjärjestö, joka keskittyy

vaateteollisuuden työntekijöiden olojen parantamiseen globaaleissa hankintaketjuissa. Säätiön jäsenyritykset sitoutuvat työolojen parantamiseen kehitysmaissa ja ostavat vain sellaista tekstiilialan valmistajilta, jotka ovat sitoutuneet FWF:n luomaan kahdeksan-kohtaiseen ohjelmaan. Ohjelma perustuu työntekijöitä suojeleviin, kansainvälisiin vähimmäisstandardeihin.

Lisätietoa: <http://www.fairwear.org/>

FSC

Forest Stewardship Councilin FSC-sertifiointiin kuuluu metsänhoidon sertifikaatteja ja/tai puun jäljitettävyysetjun sertifikaatteja. Metsänhoidon sertifioinnissa tarkastetaan, että hakijan metsätaloustoimet vastaavat FSC:n asettamia standardeja. Puun jäljitettävyysetjun sertifiointi on kehitetty sertifioidun puun kulkureitin seuranta varten. FSC:n toiminta perustuu kymmeneen kansainvälisesti hyväksytyyn pääperiaatteeseen ja niihin liittyviin metsänhoidon kriteereihin. FSC:n päätöksenteossa ympäristö- ja luontojärjestöillä on yhtä suuri äänioikeus kuin taloudellisen ja sosiaalisen sektorin edustajilla.

Lisätietoa: <http://www.fsc.org/>

Elämiseen riittävä palkka, living wage

Elämiseen riittävä palkka riittää ruokaan, asumiseen, vaatteisiin, sairaanhoitoon ja lasten koulutukseen sekä mahdollistaa myös kohtuullisen säästämisen. Elämiseen riittävä palkka olisi ansaittava ilman, että työntekijän tulee tehdä säännöllisesti yliopitkiä työpäiviä.

Kansainvälinen työjärjestö ILO

Kansainvälinen työjärjestö ILO (International Labour Organization) on työelämän kehittämiseen ja yhteiskunnallisten olojen parantamiseen erikoistunut järjestö. Sen tehtävänä on kansainvälisten työelämän normien luominen ja valvonta. ILO perustettiin vuonna 1919 ja se on toiminut YK:n erityisjärjestönä vuodesta 1946. Suomi liittyi järjestön jäseneksi vuonna 1920.

Rahoitussalaisuusindeksi

Tax Justice Network -asiantuntijaverkoston laatima veroparatiisilista, joka löytyy verkosta osoitteesta <http://www.financialsecrecyindex.com/>.

Reilu kauppa

Reilu kauppa on Fairtrade Labelling Organizations Internationalin luoma sertifiointijärjestelmä kehitysmaatuotteille. Reilun kaupan kriteerit kattavat niin viljelijälle tai työntekijälle maksettavan korvauksen, työntekijöiden oikeudet, työolot kuin ympäristön hyvinvoinnin.

Lisätietoa: <http://www.reilukauppa.fi/>

SA8000-standardi

SA8000 on Social Accountability International (SAI) -järjestön laatima tehtaille tarkoitettu standardi. SAI:n johdossa on yrityksiä, kansalaisjärjestöjä ja ammattiyhdistysliikettä. SA8000-standardi on tiukempi kuin BSCI-standardi ja SA8000 vaatii tehtaita muun muassa maksamaan elämiseen riittävää palkkaa. Lisätietoa: <http://www.sa-intl.org/>

Veroparatiisi, rahoitus-salaisuusvaltio tai -alue

Valtio, joka pyrkii houkuttelemaan liiketoimintaa tarjoamalla sellaiset puitteet, jotka mahdollistavat toisten valtioiden sääntöjen ja lakien kiertämisen. Tyypillisiä veroparatiisien ominaisuuksia ovat

tiukka pankkisalaisuus, haluttomuus kansainväliseen tiedonvaihtoon ja alhainen verotus.

WFTO

WFTO, eli World Fair Trade Organization on reilun kaupan kehittämiseen sitoutuneiden järjestöjen ja 100% reiluun

kauppaan sitoutuneiden vaihtoehtoisten yritysten organisaatio. WFTO:n jäsenet noudattavat reilun kaupan 10 periaatetta muun muassa toiminnan läpinäkyvyyteen, tuottajille maksettavan oikeudenmukaiseen hintaan ja hyviin työoloihin liittyen.

Lisätietoa: <http://www.wfto.com>

Liite 2: Työelämän keskeiset kansainväliset sopimukset

1. Kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten vastainen lapsityö on kielletty (ILO 138 ja 182 sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus)

Lapsityöllä tarkoitetaan kaikkea oppivelvollisuusiässä olevien tai nuorempien henkilöiden käyttöä työvoimana.

a) Alle 18-vuotiaat lapset eivät saa tehdä työtä, joka vaarantaa heidän turvallisuutensa sekä fyysisen ja/tai psyykkisen terveytensä.

b) Alle 15-vuotiaat (tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti) eivät saa tehdä työtä, joka estää tai vahingoittaa heidän kehitysmahdollisuuksiaan.

2. Pakkotyö on kielletty (ILO:n yleis-sopimukset 29 ja 105)

Pakkotyöllä tarkoitetaan työtä tai palvelua, jota tehdään rangaistuksen tai vastaavan uhalla ja johon henkilö ei ole tarjoutunut vapaaehtoisesti.

a) Pakkotyötä tai vastentahtoisesti tehtävää työtä ei saa esiintyä missään muodossa.

b) Työntekijällä on oikeus irtisanoutua työsuhteesta kohtuullisen irtisanoutumisaajan kuluessa.

3. Syrjintä on kielletty (ILO:n yleis-sopimukset 100 ja 111)

Syrjinnällä tarkoitetaan työntekijöiden eriarvoista kohtelua, joka ei perustu ansioihin tai osaamiseen vaan epäasianmukaisiin seikkoihin.

a) Työntekijöitä ei saa syrjiä sukupuolen, etnisen taustan, uskonnon, poliittisen kannan, seksuaalisen suuntautumisen tai toimintarajoitteen perusteella.

4. Järjestäytymisvapautta ja kollektiivisia neuvottelumenettelyjä on kunnioitettava (ILO:n yleissopimukset 87 ja 98)

Järjestäytymisvapaudella ja kollektiivisilla neuvottelumenettelyillä tarkoitetaan muodollista ja/tai epämuodollista yhteistyötä, jonka tavoitteena on osapuolien etujen edistäminen tai puolustaminen työelämässä sekä työnantajan ja työntekijän välisissä suhteissa.

a) Työntekijöillä ja työnantajilla on oikeus järjestäytyä ja liittyä haluamiinsa järjestöihin sekä oikeus kollektiivisiin neuvottelumenettelyihin.

b) Kuulumisesta tällaiseen järjestöön ei saa aiheutua työntekijälle minkäänlaisia kustotoimia tai muuta haittaa.

5. Työympäristön on oltava turvallinen ja terveellinen (ILO 155 ja 170)

Turvallista ja terveellistä työympäristöä koskeva vaatimus edellyttää, että työnantajan suorassa tai välillisessä valvonnassa olevalla työpaikalla ei saa esiintyä työntekijöiden fyysistä ja/tai henkistä terveyttä vaarantavia olosuhteita tai työntekijöitä on suojattava tällaisilta olosuhteilta.

a) Työnantajan velvollisuus on varmistaa siinä määrin kuin se on kohtuudella mahdollista, että kemiallisten aineiden käyttö tapahtuu sellaisissa olosuhteissa, jotka eivät vaaranna työntekijän terveyttä.

b) Työnantajan velvollisuus on varmistaa siinä määrin kuin se on kohtuudella mahdollista, että sen hallinnassa olevat työtilat, koneet, laitteistot ja prosessit eivät aiheuta terveysriskejä ja että työntekijöillä on käytettävissään tarpeellinen suojavaatetus ja muut suojarusteet.

c) Työnantajan velvollisuus on huolehtia toimenpiteistä hätä- ja onnettomuustilanteissa sekä varmistaa, että hätäuloskäynnit ovat esteettömiä ja saatavilla on palotorjunta- ja ensiapuvälineet.

